

Suomen Kalastusmuseoyhdistyksen toiminnasta

Ari Lappalainen

toiminnanjohtaja, SKMY

Suomen Kalakirjaston juhlaseminaari 23.11.2017

Hotelli Olos, Muonio

Suomalaista kalastuskulttuuria monipuolisesti tallentava, kalastajia ja kalataloutta hyödyttävä, kalastuksen muutoksista elävästi kertova ja koko alaa yhdistävä museo? Se on ollut jo vuosisadan pituinen haave. Helsingissä toimi 1880-luvulta aina itsenäisyyden ajan alkuun Suomen Kalastusmuseo, joka oli kalastushallinnon ylläpitämä ja sen innokkaiden virkamiesten hoitama. Museon aineisto on onneksi pääosin tallella, vaikka itsenäisyyden ajan alun myllerryksissä museon toiminta lakkasikin. Kalastusaineistoa on toki tallennettu eri museoissa koko 1900-luvun ajan, mutta alan kokoava museotoiminta on ollut vielä melko vähäistä.

Kalastuskulttuurin tallentamiseksi ja kalastusmuseotoiminnan järjestämiseksi perustettiin vuonna 1978 valtakunnallinen Kalastusmuseoyhdistys ry. - Fiskerimuseiföreningen rf. (vuodesta 2011 Suomen Kalastusmuseoyhdistys ry. - Finlands Fiskerimuseiföreningen rf. Yhdistyksen tavoitteena on kalastukseen liittyvän esineistön, kuva-aineiston sekä arkisto- ja kirjallisuusaineiston kerääminen ja tallentaminen, jotta saataisiin aikaan Suomesta edelleen puuttuva toimiva ja ammatillisesti hoidettu kalastusmuseo. Kalastusmuseota varten yhdistys on jo kerännyt mittavat kokoelmat keskusvarastoihinsa.

SKMY toimii

Suomen Kalastusmuseoyhdistys tallentaa ja esittelee suomalaista kalastuskulttuuria sekä ohjaa ja kehittää kalastusmuseoverkosta. Yhdistyksen pääpaikka on Helsinki, käytännössä toimitilat ovat Joensuussa ja Riihimäellä. Yhteisö- ja henkilöjäseniä on yli sata - kaikki halukkaat kalastuskulttuurista kiinnostuneet yksityiset ja tahot ovat tervetulleita mukaan toimintaan ja jäseniksi!

Yhdistyksen kokoelmiin on pelastettu Suomen Kalastusmuseon (1880-1912) jäämistö sekä vanhan kalastushallinnon arkistoaineistot. Aineistoa on koottu lisäksi vuodesta 1978 alkaen kyselyin ja aktiivisin tiedusteluin. Suunnitelmallisen keruun tuloksena yhdistyksellä on kokoelmissaan yli 30 000 esinettä, yli 40 000 valokuvaa sekä laaja arkisto ja kirjasto. Aineistot on inventoitu, osin myös luetteloitu varastoissaan Riihimäellä ja Joensuussa. Dokumentoinnissa eli luetteloinnissa on siirrytty Kantapuu -ohjelman käyttöön vuonna 2017.

SKMY:n näyttelyihin on tutustunut yhteensä yli 160 000 henkilöä. Huomattavia näyttelykokonaisuuksia ovat olleet mm. "Puukoukusta trooliin" (eri museoissa 1997-), "Puukoukusta Rapalaan" (Suomen vapaa-ajankalastusmuseon perusnäyttely 2001-), "Järvilohi tutuksi" (Lieksan järvilohi-projektin kanssa), "Piru merrassa" (Raputietokeskuksen kanssa), "Erämaasta EU-Suomeksi" (Suomen Metsästysmuseon kanssa) sekä Huopanankosken kalastushistoriallinen näyttely ja kulttuuripolku (Viitasaaren kaupungin kanssa). Omassa julkaisusarjassa on ilmestynyt 24 nidettä, lisäksi on tehty yhteisjulkaisuja mm. RKTL:n (nyk. Luke), museoiden ja muiden toimijoiden kanssa.

Toimintaympäristössä ajan hermolla ovat tärkeitä olleet myös projektit, opetustoiminta ja tapahtumat. Kalastusmuseopäiviä monitieteisine symposiumeineen on pidetty vuodesta 1978 lähtien eri aihepiireistä. Tutkimus-, näyttely-, julkaisu- ja matkailuprojekteja on vedetty museoiden, yliopistojen, tutkimuslaitosten sekä kalataloushankkeiden kanssa. Opetustoiminta on ulottunut muinaiskalastuksen kursseista kalatalouden yliopisto-opetukseen. Yhdistys on myös osallistunut alan messuille, säännöllisesti Riihimäen Kansainvälisille Erämessuille.

Mitä kalastusmuseorintamalla on tapahtunut?

Suomessa on yli kaksikymmentä harrastajavoimin pyörivää paikallista kalastusmuseota ja aineistoa on koottu yleismuseoihin sekä arkistoihin, mutta monista hankkeista (mm. Hanko, Kerimäki, Kotka) huolimatta alan ammatillinen keskusmuseo puuttuu yhä. Asiaa on pohdittu toimintamallein ja työryhmin. Tallentava ja tutkiva keskuskalastusmuseo sekä moni-ilmeisen kalastuskulttuurimme eri osa-alueita esittelevä toiminta näyttelyineen kalavesien äärellä on yhä mainio perusidea. Suunnitelmallista toimintaa tavoitteen saavuttamiseksi on kuitenkin haitannut rahoituksen epäsäännöllisyys ja harkinnanvaraisuus.

Viime vuosina on käyty yhä vilkkaammin keskusteluja kalastusmuseokysymyksestä. Museoviraston kanta on ollut, ettei Suomeen ole syytä perustaa useita kalastusmuseoita, vaan pitäisi tähdätä yhteistyön tiivistämiseen ja konkretisoimiseen olemassa olevien museotoimijoiden kanssa. Museovirasto kannattaakin kalastusmuseotoiminnan organisoimista Suomen Metsästysmuseon yhteyteen Riihimäelle, yhteisen ”Eräkeskuksen” alle. Riihimäkihän tunnetaan Suomen Eräkaupunkina, ja kalastusmuseo vahvistaisi entisestään kaupungin imagoa suomalaisen eräkulttuurin keskuksena. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä Maa- ja metsätalousministeriö ovat samalla kannalla. Hanke edellyttää myös kalastusalan järjestöjen tukea. Hankkeen edistämiseksi on taattava Kalastusmuseoyhdistyksen toiminnan pysyvä rahoitus.

On pohdittu myös synergiaetuja tilojen rakentamisen ja käytön suhteen. Yhdistämisen etuina on nähty mm. kirjasto, valokuva-arkisto ja sen palvelut, dokumentointityön ostopalvelut, verstaas ja asiakaspalvelu. Yhteisten luentotilojen saamista on pidetty myös harkitsemissa arvoisena. Suunnittelua ohjaa kokonaisuus ja tilantarve eri toiminnoille erityisvaatimuksineen. On tehty jo alustava tilantarvesuunnitelma ja nyt ollaan aloittamassa laajemman hankesuunnitelman tekoa. Toiminnan aluksi on kaavailtu OKM:n ehdotuksen mukaan museoammatillisen, kalastusmuseotyötä tekevän henkilön palkkaamista, mikä mahdollistaisi valtiosuuden asiaan. Yhteistyön käynnistäminen Eräkeskusmallin kautta voisi olla alku myöhemmälle, läheisemmälle yhteistyölle, jonka myötä museo voisi saada valtiosuuteen oikeuttavan valtakunnallisen erikoismuseon statuksen.

Kalastusmuseotoiminnassa on nyt ja jatkossa keskeistä yhteistyö alan toimijoiden kanssa, mitä SKMY on jo harrastanut perustamisestaan saakka. Tähän kokonaisuuteen istuu erittäin hyvin täällä Muoniossa Jerisjärven maisemissa avattava Suomen Kalakirjasto. Sen perustajan Ari Savikon pitkäjänteisen työn ansiosta Suomessa on nyt paikka, johon on taltioitu jokseenkin kaikki kalastusalan julkaisut mm. tutkijoiden käyttöön. Suomen Kalastusmuseoyhdistyksellä ja Suomen Metsästysmuseolla on etelämpänä kalastuskirjastonsa, joista löytyy alan peruslähteet. Lämpimien onnittelujen myötä toteamme, että olemme yhdistyksenä valmiit jatkamaan jo kalabibliografioiden tekemisessä käynnistynyttä kiinteää yhteistyötä ja kalastuskulttuurialan kirjastotoiminnan kehittämistä Suomen Kalakirjaston kanssa.